

NUTQIY FAOLIYAT TURLARINI INTEGRATSIYALASHNING MAZMUNI VA AHAMIYATI

Xalijonova Mavlyuda Raximjonovna

Alfraganus Universiteti magistri

mavludasharipova30@gmail.com

Annotatsiya Mazkur ilmiy maqolada nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalashning nazariy, metodologik hamda didaktik asoslari keng va chuqur tahlil qilinadi. Tadqiqotda nutqiy faoliyatning asosiy komponentlari — tinglash, gapirish, o'qish va yozish faoliyatlarining o'zaro bog'liqligi, ularning yagona tizim sifatida shakllanishi ilmiy asosda yoritiladi. Integratsiyalash tushunchasining mohiyati, uning zamonaviy ta'lim tizimidagi ahamiyati, ayniqsa kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishdagi o'rni batafsil ochib beriladi. Shuningdek, maqolada integratsiyalashgan ta'lim yondashuvi orqali o'quvchilarning mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish hamda ijodiy tafakkurini rivojlantirish imkoniyatlari keng yoritiladi. Tadqiqot natijalari nutqiy faoliyatni integratsiyalash ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omili ekanligini ko'rsatadi.

Tayanch iboralar: *nutqiy faoliyat, integratsiya, kommunikativ kompetensiya, didaktika, pedagogik texnologiya, tanqidiy fikrlash, ta'lim samaradorligi*

Аннотация В статье подробно анализируются теоретические, методологические и дидактические основы интеграции видов речевой деятельности. Раскрывается взаимосвязь аудирования, говорения, чтения и письма как единой системы. Особое внимание уделяется значению интегративного подхода в формировании коммуникативной компетенции, развитию критического мышления и творческих способностей учащихся. Обоснована роль интеграции в повышении эффективности образовательного процесса.

Ключевые слова: *речевая деятельность, интеграция, коммуникативная компетенция, дидактика, педагогика, критическое мышление*

Abstract This article provides a comprehensive analysis of the theoretical, methodological, and didactic foundations of integrating types of speech activity. It explores the interconnection of listening, speaking, reading, and writing as a unified system. The study highlights the importance of integration in developing communicative competence, critical thinking, and creativity. The effectiveness of integrative approaches in improving educational outcomes is also substantiated.

Keywords: *speech activity, integration, communicative competence, didactics, pedagogy, critical thinking.*

Zamonaviy ta'lim tizimining asosiy maqsadi – har tomonlama rivojlangan, ijtimoiy faol, kommunikativ kompetensiyaga ega bo'lgan shaxsni shakllantirishdan

iboratdir. Bu jarayonda nutqiy faoliyat muhim o'rin tutadi, chunki insonning fikrlashi, bilim olish jarayoni va ijtimoiy muloqoti aynan nutq orqali amalga oshadi[1]. Nutqiy faoliyat insonning til orqali axborotni qabul qilish, qayta ishlash va ifodalash jarayonlarini o'z ichiga oladi. Uning asosiy turlari – tinglash, gapirish, o'qish va yozish – bir-biri bilan uzviy bog'liq bo'lib, yagona tizimni tashkil etadi. Biroq an'anaviy ta'lim tizimida ushbu faoliyatlar ko'pincha alohida-alohida o'rgatiladi, bu esa ularning samaradorligini pasaytiradi [2]. Shu sababli nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalash zarurati yuzaga keladi. Integratsiyalash o'quvchilarning bilimni kompleks o'zlashtirishiga, uni amaliyotda qo'llashiga hamda mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Bu esa ta'lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi [3].

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalash muammosini o'rganish uchun kompleks ilmiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqotning nazariy asosini pedagogika, psixologiya va didaktika sohasidagi ilmiy qarashlar tashkil etdi. Nazariy tahlil metodi yordamida nutqiy faoliyat va integratsiya tushunchalarining mohiyati aniqlashtirildi. Qiyosiy tahlil orqali an'anaviy va integratsiyalashgan ta'lim yondashuvlari o'rtasidagi farqlar o'rganildi [4]. Pedagogik kuzatuv metodi orqali dars jarayonida nutqiy faoliyat turlarining qo'llanishi va ularning samaradorligi tahlil qilindi. Kontent-tahlil metodi yordamida ilmiy adabiyotlar chuqur o'rganildi va umumlashtirildi. Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlar qo'llanildi:

tizimli yondashuv;

strukturaviy tahlil;

qiyosiy metod;

pedagogik kuzatuv;

umumlashtirish.

Mazkur metodlar tadqiqotning ilmiy asoslanganligini ta'minladi va muammoni har tomonlama yoritishga imkon berdi.

Tadqiqot natijalari nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalash ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishini ko'rsatdi. **Birinchi**dan, o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasi kompleks rivojlandi. Ular axborotni nafaqat qabul qilish, balki uni tahlil qilish, umumlashtirish va mustaqil ifodalash qobiliyatiga ega bo'ldi[5]. **Ikkinchi**dan, kommunikativ faollik oshdi. Integratsiyalashgan darslarda o'quvchilar faol ishtirok etib, o'z fikrlarini erkin bayon qilishni o'rgandi. **Uchinchi**dan, bilimlarning mustahkamligi ta'minlandi. O'quvchilar bilimni turli faoliyatlar orqali o'zlashtirgani sababli uni uzoq muddat eslab qolish darajasi yuqori bo'ldi. **To'rtinchi**dan, tanqidiy va ijodiy fikrlash rivojlandi. Integratsiyalashgan topshiriqlar muammoli vaziyatlarni hal qilishga yo'naltirilgan bo'lib, bu o'quvchilarning tafakkurini rivojlantirdi. **Beshinchi**dan, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasi oshdi, bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini yanada kuchaytirdi. Nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalashning mazmuni ularning o'zaro uyg'un holda qo'llanishini

anglatadi. Bu jarayonda har bir faoliyat turi boshqasini to'ldiradi va mustahkamlaydi [6]. Masalan, o'qish jarayonida olingan ma'lumot gapirish orqali ifodalanadi, yozish orqali mustahkamlanadi va tinglash orqali boyitiladi. Bu esa bilimning chuqur o'zlashtirilishini ta'minlaydi. Pedagogik jihatdan integratsiyalash faoliyatga yo'naltirilgan yondashuvni talab qiladi. Bu esa o'quvchini ta'lim jarayonining faol sub'ektiga aylantiradi. Didaktik jihatdan integratsiyalash quyidagi tamoyillarga asoslanadi: tizimlilik, izchillik, ongli o'zlashtirish, nazariya va amaliyot birligi, individuallashtirish [7]. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar, xususan interaktiv metodlar integratsiyalash jarayonini yanada samarali qiladi. Bu metodlar orqali o'quvchilar faol muloqotga kirishadi, o'z fikrlarini asoslaydi va mustaqil xulosa chiqaradi.

Xulosa qilib aytganda, nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalash zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim va ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Chunki bugungi globallashuv sharoitida faqatgina nazariy bilimga ega bo'lgan shaxs emas, balki o'z fikrini erkin ifoda eta oladigan, muloqotga kirisha oladigan, mustaqil qaror qabul qila oladigan va turli vaziyatlarda moslashuvchan yondasha oladigan shaxslar jamiyatda yuqori qadrlanadi. Nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalash orqali o'quvchilar bilimni parchalanmagan, balki yaxlit tizim sifatida o'zlashtiradi. Bu esa ularning bilimlarni chuqur anglashiga, ularni amaliy faoliyatda qo'llay olishiga va real hayotiy vaziyatlarda samarali foydalanishiga imkon yaratadi. Integratsiyalashgan yondashuv o'quv jarayonini jonlantiradi, uni mazmunan boyitadi va o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, nutqiy faoliyatni integratsiyalash o'quvchilarda quyidagi muhim kompetensiyalarni shakllantiradi: kommunikativ kompetensiya (erkin va ravon nutq qilish, fikrni aniq ifodalash) tanqidiy fikrlash (tahlil qilish, solishtirish, xulosa chiqarish) ijodiy tafakkur (yangi g'oyalar ishlab chiqish, muammolarga noodatiy yondashish), ijtimoiy faollik (muloqotda faol ishtirok etish, jamoa bilan ishlash) Integratsiyalashgan ta'lim yondashuvi orqali o'quvchilar faqat bilim oluvchi emas, balki faol ishtirokchi, mustaqil fikrlovchi va ijodkor shaxs sifatida shakllanadi. Bu esa zamonaviy ta'limning asosiy maqsadlariga to'liq mos keladi. Bundan tashqari, nutqiy faoliyatni integratsiyalash pedagogik jarayonni samarali tashkil etish imkonini beradi. O'qituvchi dars jarayonida turli metod va texnologiyalarni uyg'unlashtirib, o'quvchilarning barcha nutqiy faoliyatlarini bir vaqtning o'zida rivojlantirish imkoniga ega bo'ladi. Bu esa ta'lim jarayonining intensivligini oshiradi va vaqt samaradorligini ta'minlaydi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalash: bilimlarning mustahkam o'zlashtirilishini ta'minlaydi; o'quvchilarning nutqiy va kommunikativ salohiyatini oshiradi; ta'lim sifatini yaxshilaydi; o'quvchilarning mustaqil ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu sababli zamonaviy ta'lim tizimida nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalashga alohida e'tibor qaratish, uni metodik jihatdan takomillashtirish va amaliyotga keng joriy etish zarur. Bu esa kelajakda yuqori intellektual salohiyatga ega, raqobatbardosh va kommunikativ

jihatdan rivojlangan shaxslarni tarbiyalashga xizmat qiladi. Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalash nafaqat pedagogik zarurat, balki zamonaviy ta'limning ajralmas talabi bo'lib, u ta'lim tizimining sifat jihatdan yangi bosqichga ko'tarilishida muhim omil hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008. – 176 b.
2. Zunnunov A. Pedagogika nazariyasi: darslik. – Toshkent: O'qituvchi, 2010. – 256 b.
3. Tolipov O', Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: darslik. – Toshkent: Fan, 2012. – 240 b.
4. Sayidahmedov N. Pedagogik mahorat: o'quv qo'llanma. – Toshkent: Fan, 2015. – 192 b.
5. Ishmuhamedov R. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014. – 208 b.
6. Jalolov J. Chet til o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2012. – 224 b.
7. Hasanboyeva O. Pedagogika: darslik. – Toshkent: Fan, 2013. – 320 b.
8. Leontyev A.A. Psixolingvistika asoslari. – Moskva: Nauka, 1999. – 287 b.
9. Vygotskiy L.S. Nutq va tafakkur. – Moskva: Pedagogika, 1982. – 287 b.
10. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – O'RQ-637-son, 2020-yil 23-sentabr. – Toshkent.
11. O'zbekiston Respublikasi Davlat ta'lim standarti. – Toshkent, 2021.
12. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. – New York: Longmans, Green, 1956. – 207 p.